

DEBRECZEN.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

A DEBRECZENI BALOLDALI PÁRT KOZLÖNYE.

Megjelen hetenkint ötször: hétfőn, kedden, szerdán, esütörtökön és szombaton.

Előfizetési árak:

Helyben és postán küldve:
Egy évre 10 ft — kr. 1/2 évre 2 ft 50 kr.
Fél évre 5 — — — — — — — — — —
Egyes szám 10 — — — — — — — — — —
Előfizetési pénz s minden közlemény:
Főpíacz, Vecsey-ház: földszint
a szerkesztőségbe bérmentve küldendők.

Előfizetési helyben:

Telegdi K. Lajos könyvkereskedésben s a szerkesztőségben. — Egyébütt a postahivatalok útján.

Hirdetési díj:

Öt-hatásos petitorsórt 5 kr.
Nagyobb terjedelmű, mint szintén több
szobrászati, alkuszint a leg-
olcsóbb árért.
Bélyegdíj: minden beiktatást külön
30 kr.
„Nyit-tér”-en megjelenő közlemény öt-
hasas sorra 15 kr.
Név- vagy bérmentellenl beküldött köz-
lérték nem vétetnek tekintetbe. — Ugy-
szintén kéziratos sem adatkant vissza.

Előfizetési felhívás

„DEBRECZEN”

hetenkint ötször, hétfőn, kedden, szerdán, esütörtökön és szombaton megjelenő politikai és közgazdászati hírlapra.

Lapunk a jövő hóban VII-ik évfolyamára a politikai irányú maradványokból a balközéppárt 1867-ik évi programjában, kitűzött elvek dalaiból a jövőre irányuló elveket. Amaz elvek, melyek a böhari pontokban a jövőre irányuló elveket, Magyarország önállóságát, függetlenségét, s szellemi és anyagi jólétét kiküszöbölésére szolgálják.

S mivel az előfizetési díj más lapok példájára most sem emeljük: elvárásainkat fölkerjük, hogy lapunknak még szélesebb körben elterjedésére, előfizetők gyűjtése által is, közreműködési szíveskedjenek.

Előfizetési díjak:

Egész évre helyben és vidéken 10 ft — kr.
Félévre 5 — — — — — — — — — —
Évnyegyedre 2 — — — — — — — — — —

Előfizetési helyben kiadóhivatalunkban (píacz, Vecsey-ház), és a Telegdi K. Lajos cég könyvkereskedésében (píacz, város-ház), és minden postahivatalnál.

Kelt Debreczenben, decz. 13-án 1873.

Szatmári Károly, Oláh Károly.

főmunkatárs, felelős szerkesztő és kiadóhivatalos.

Az előfizetési pénz beküldésére legalkalmasabbak a postautalványok!

A hegy egeret szült.

Sok mindenféléről lehetne ezt elmondani, mert hiszen egész életünk nem egyéb, mint — családás.

De politikai életünk felszínén a zűrzavar napjainban emelkedett ki egy óriás hegy, mely már szűlőmése rendkívüliséggel felkeltő a figyelmet. A hegy sokáig vajdától.

És egeret szült.

Igen a Ghyezy által alakított közzéparthoz kötött reményekben nagyban csalódtak az érdeklettek.

Emlékezzünk csak vissza, mily véres reményeket tápláltak e párt iránt, még mi is, kik születése első percétől ellenségei valánk.

Most a napi események tanúsítják, hogy csalódtunk.

Az idő kísérli meg mindent. E párt felett is sok borongás nap tört már el, de minél tovább haladunk az idő folyamában, annál inkább meggyőződünk arról, hogy a Ghyezy-párt nem e világba való.

Mert hiszen a választók jól értik e párt lépését. Ennek tagjai elhagyták azon állapotot, a melyen állva megnyerték a választók bizalmát, s oly térré léptek, melyen az eddig általok kárhozott párt állott, s ezzel még sem egyesültek.

Kettős hibát követtek el tehát a Ghyezy-párt tagjai, midőn mint új párt — megalakultak.

Először is, köpenyforgatásuk által megrendítették a néphez a bizalmat a képviselői tekintély iránt.

Másodszor hibát követtek el a közérdek ellen akkor, midőn nem egyesültek azokkal, a kiknek elveit magukénak vallották. Mert hiszen a szétvonásban nincs erő. Nincs szükség arra, hogy az egy elvet valló férfiak egyik része Csengeri Antal, a másik rész pedig Do-

mahidi Ferencz elnöklete alatt gyűlésezzen. Ha nem szűgyeltek elvet cserélni, akkor ne szűgyenejenek a magukhoz hasonlókkal egyesülni.

Igaz, hogy a szemfényvesztésnek is kellett áldozatot hozni. Ezt tette a Ghyezy-párt, midőn elvtársaival nem egyesült.

De a választók nagy része átkötött a szótán. A jobboldali megvetéssel fordult el a párttól, mert az nem volt őszinte, s alattomos ezélokra még a jobboldalból sem sok embert lehet fogni. A valódi ellenzék, mint barátból lett ellenséget, gyűlölte.

A vidéken akart aztán e párt hódítani, ott, ahol nem az elvek, hanem a személyek után mennek a választók.

S a Ghyezy-párt itt sem volt szerencsés. A választók közönségében sem kellett bizalmat e párt. Így bukott meg ez már első fellépésekor Csengerben és Aradon. Első helyen az ellenzék, az utóbbin pedig a jobboldaliak unasták el maguktól e két szűnt pártot.

Igen rosszul sikerült tehát az első fellépés. Nem lehetett a választókat rászedni.

Néplink érettségének jelül tűnik fel e magatartás.

Most már be kell látni, hogy a Ghyezy-párt apostolai nem találják könnyűhívókat.

Igy történt aztán, hogy — a hegy egeret szült.

A képviselőház ma déli 12 órakor gyűlést tartott.

Minisztertanácsok. Hg. Auersperg, de Preis s Kuhn báró szombaton este Budapestre érkeztek, s itt Szilágyi s Szende miniszterekkel értekezletet tartottak, melyet a királyi elnöklete alatt tartott tanácskozás követett. E tanácskozány tárgya volt a katonaszállásokról törvény megalkotása, a közös hadsereg s a honvédség közt felforgó több kérdés elintézése. Tegnap ismét, ezuttal magyar minisztertanácsot tartottak, melyben a vasárnapi értekezlet megállapodásait terjesztették elő.

A karczagi 48-as part f. hó 25-én tartá közgyűlést K.iss János elnöklete alatt. A kor tisztviselői lettek: tiszt. alelnök K.ossuth Lajos; tiszt. alelnök Cs.ánád Sándor; tiszt. vál. tagok: Irányi Dániel, Simonyi Ernő, Simonyi Antal, Madarász József, Németh Albert, Csiki Sándor és Patay István.

A párt a 25 éves uralkodás jubileuma ellen követelt magatartást e 48-as párt képviselői köszöntőt nyilvánítták, ugy a 150 millió költségen ellen fellépésükért is.

A főrendi ház tegnap kezdé meg az 1874-diki állami költségvetési törvény tárgyalását, mely alkalommal gr. Zichy Ferencz vasuti politikánkról hosszabb beszédet tartott. A ház ezenkívül a gömöri iparvasutak ügyét tárgyalta, a melyekre a kívánt többletet gr. Cziráky János s vele mintegy 10—12 főrendi tag megtárgyalta. Gr. Cziráky e tárgyban heves beszédet tartott, „vétek gondatlanságról” vádolva a közlekedésügyi miniszterintom. Gr. Czirákyknak Hieronymi h. államtitkár felelt.

Hódmezővásárhelyen e hó 22-én tartott meg a tisztújítás; a polgármesterség Pokomándi István választott meg. Főjegyzőül Abrát önjáták, de ő irásban jelenté, hogy kijelölteni magát nem önjátja, így ez állás Vajda Gyulával töltetett be. Főispánján Sulyók Elek. Arvaszéki elnök Papi Sámuel. Arvaszéki ülnök Egertó János. Főjegyzés Matók Béla. Aljegyzés Tóth Imre; Tanácsnokok: Tassi Ede, Kapeller Antal, Keszler József, Soós István. Közpénztárnok Kristó Lajos, ellenőr Csikós Mór, árvaszékiarabok Kmettyó Károly, ellenőr Csejtei Antal. Főszámvévo Szikszai Albert, alszámvevo Szatmári Elek, Jegyzők: Kmettyó József, Hoffer István, Draskovics Árpád, Főorvos Dékány Soma, orvos Vári Károly, Főmérnök Belák János.

Hódmezővásárhelyen e hó 22-én tartott meg a tisztújítás; a polgármesterség Pokomándi István választott meg. Főjegyzőül Abrát önjáták, de ő irásban jelenté, hogy kijelölteni magát nem önjátja, így ez állás Vajda Gyulával töltetett be. Főispánján Sulyók Elek. Arvaszéki elnök Papi Sámuel. Arvaszéki ülnök Egertó János. Főjegyzés Matók Béla. Aljegyzés Tóth Imre; Tanácsnokok: Tassi Ede, Kapeller Antal, Keszler József, Soós István. Közpénztárnok Kristó Lajos, ellenőr Csikós Mór, árvaszékiarabok Kmettyó Károly, ellenőr Csejtei Antal. Főszámvévo Szikszai Albert, alszámvevo Szatmári Elek, Jegyzők: Kmettyó József, Hoffer István, Draskovics Árpád, Főorvos Dékány Soma, orvos Vári Károly, Főmérnök Belák János.

Hódmezővásárhelyen e hó 22-én tartott meg a tisztújítás; a polgármesterség Pokomándi István választott meg. Főjegyzőül Abrát önjáták, de ő irásban jelenté, hogy kijelölteni magát nem önjátja, így ez állás Vajda Gyulával töltetett be. Főispánján Sulyók Elek. Arvaszéki elnök Papi Sámuel. Arvaszéki ülnök Egertó János. Főjegyzés Matók Béla. Aljegyzés Tóth Imre; Tanácsnokok: Tassi Ede, Kapeller Antal, Keszler József, Soós István. Közpénztárnok Kristó Lajos, ellenőr Csikós Mór, árvaszékiarabok Kmettyó Károly, ellenőr Csejtei Antal. Főszámvévo Szikszai Albert, alszámvevo Szatmári Elek, Jegyzők: Kmettyó József, Hoffer István, Draskovics Árpád, Főorvos Dékány Soma, orvos Vári Károly, Főmérnök Belák János.

A szász nemzeti egyetem a karácsoni ünnepek előtt egy a törvényhatóságok rendezésére vonatkozó javaslat ellen a belügyérhez intézendő feltevést tervezte tárgyalta. Ez alkalommal a magyarok és románok különvételment jelentettek be, melyben az egyetemet illetéktelennek mondják országos kérdések tárgyalására.

A zágrábi országgyűlés elnökévé tegnap Mrzovic, alelnökévé Hrvat Mirko választották meg.

Külföldi rövid hírek. Münchenben a kolera folyvást düllög; naponként 35—40 haláleset fordul elő. — A zatheni diákok közelebb önláló hadsapatát akartak alakítani, de a kormány ezt megtagadta. A diákok erre meeting-et tartottak a neplez felfolyamodtak. — Morionés spanyol tábornok közelebb egész hadseregével körülfogott a karlisták által Santonában. A kormány azonban 10 gőzöst küldött az ottani kikötőbe ezeken az egész sereg a tengerre menekült. — A madridi ayuntamiento feloszlatott.

Külföldi rövid hírek. Münchenben a kolera folyvást düllög; naponként 35—40 haláleset fordul elő. — A zatheni diákok közelebb önláló hadsapatát akartak alakítani, de a kormány ezt megtagadta. A diákok erre meeting-et tartottak a neplez felfolyamodtak. — Morionés spanyol tábornok közelebb egész hadseregével körülfogott a karlisták által Santonában. A kormány azonban 10 gőzöst küldött az ottani kikötőbe ezeken az egész sereg a tengerre menekült. — A madridi ayuntamiento feloszlatott.

Külföldi rövid hírek. Münchenben a kolera folyvást düllög; naponként 35—40 haláleset fordul elő. — A zatheni diákok közelebb önláló hadsapatát akartak alakítani, de a kormány ezt megtagadta. A diákok erre meeting-et tartottak a neplez felfolyamodtak. — Morionés spanyol tábornok közelebb egész hadseregével körülfogott a karlisták által Santonában. A kormány azonban 10 gőzöst küldött az ottani kikötőbe ezeken az egész sereg a tengerre menekült. — A madridi ayuntamiento feloszlatott.

Ujabb tanügyi levelek.

(Folytatás)

De „nunc venimus ad fortissimum,” t. i. hogy egyházközségeinknek nincs anyagi ereje az általuk önjátott intézet felállítására.

Ez aggodalom az én gondolatomban is még akkor felmerült, midőn legelőször keztem magamban tanakodni a felett, vajon mi lenne legelőszöribb, ha megtehetnénk, fősokolánk jövőjét illetőleg? S ez aggodalmam csak akkor kezdett némileg oszlani, midőn láttam, hogy a „tanügyi levelek” írja es argumentum felhőzásaival akarja bebizonyítani azt, hogy a jogakadémia újra szervezése legelősi teendőnk. Ugy gondoltam, bizonyosan felszámítottá, hogy a jogakadémia újra szervezése, illetőleg a meglévő felül meg szükséges 3 jogi s 2 bölcsészeti, összesen tehát 5 akadémiai rangú s fizetésű tanári szék felállításába több mint 100 ezer forint költséggel meg kell járni. Ha e töké rökön kámatározhatók, a mi okvetlen nem optimisták világnézetét tesz fel.

Mar pedig én azt hiszem, hogy igen szépen ki lehet mutatni, hogy fősokolánkban felhasználva minden alkalmas lehetőséget, bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzésről 12 rendes tanárrel ellátva jóval kevesebből gyönyörűségeen fel lehet állítani. Annál fogva egész tiszteltet kérem fel a „tanügyi levelek” íróját, tudassa egyházközségeinkkel, honnan van a jogakadémia elöteremthetői azt a legkevesebb 100 ezer frot, s biztosítatom, hogy ha a superintendentia elhatározza a tanárképzés felállítását, ha kellőleg felhasználja a meglévő erőket, ebből a 100 ezer frotból meg a felállításra 1 hittanászai tanári szék javadalmazására kellő töké is bőven kitelik.

Attól sem lehet pedig félni, hogy munkásságunk „önkéntes kényszerkölcsön” képen folajánlót 3-nak helyett 14 betöltő tanár közt teendő ezt a képzés. Nem jöhet itt szóba ilyesféle, csak megérjük látni arra az utra, melyet az egyházközségek tanügyi bizottmánya az általa készített, már említett tantervben kimutatt.

E tanterv ugyanis a már fentebb említett 7. — felfogása szerint a bölcsészeti folyam számára alapított tantervök szövege ezt mondja: „önjátott bölcsészeti tanfolyam részére megtartásuk, tudományos értékre emeltessek. Söt ki-mondja azt is, hogy a bölcsészeti tanfolyamokban a létező tantervök képest előadható tantárgyak:

- 1. Bölcsészeti hetenkint 10 órában
- 2. Történelem 6 —
- 3. Magyar irodalom és nyelvészet hetenkint 6 —
- 4. Klassika irodalom hetenkint 12 —
- 5. Természettan 4 —
- 6. Vegytan 5 —
- 7. Eleattan 1/2 év 4 —
- 8. Földtan 1/2 év 4 —
- 9. Mértan 4 —
- 10. Neveléstan 3 —

Es valóság a bölcsészettnek külön tanára van fősokolánkban, ez tehát mint egy rendes tanár a bölcsészeti tanfolyamalkalmazható lenne, másodikként ott van a vegytan, eleattan és földtan tanára, kinek a jelen szervezet mellett maholnap nem tudunk dolgot adni. Ott a történelem szaktanára, ki most a jogi tanfolyamokban is tanít 5 vagy 6 órában, s talán ha tanítása ott nem veszélyes, nem pusztán el a képezdét sem, ha a mit most a jogászok tanít, azt a tanárképzésbe adni. Talán nem adhatná elő a bölcsészeti tanfolyamokban, s nem hallhatná töle azt a theologia ifjú?

Ime tehát már 4 rendes tanár, kik közül 3 most is akadémiai tanfolyamon ad elő bölcsészeti cursusha illó tantárgyat, a 4-ik ez év-cseleti cursusha tanít ugyan, de onnan, ha a tanterv szabályoztatik, okvetlen kiszorul, mert tanítványai a bölcsészeti tanfolyamok illók, 4 rendes tanár előállításá tehát legelőbb egy határozat kimondásába s egy pár sor írásba kerülne.

Kapnánk elég olcsón másik négyet is. A gymnasium 2 felső osztályában ott van még 3 szaktanár, a magyar irodalomé, mathesis és physicé, társaik felett jobb fizetésű is kielmével. Vajon nem kívánhatná meg ezektől a superintendentia, hogy elveve töök a gymnasium alsóbb osztályában, a többnyire nem szakukka vágó tantárgyak tanítását, a helyett ugyancsak szaktantárgyakat adják elő a bölcsészeti tanfolyamokban is terjedelmesen, tudományosan? Epen így lehetne a dolog a természetrajz szaktanárrel is. Es ez az egész kerülné annyiba, hogy helyettük 2 gymnasiumi tanárra kellene beállítani, a mi a mostani fizetés véve a számítás alapján 32500 forint töké beszerzését tenne szükségesé.

Menjünk tovább, ha a superintendentia kimondaná azt, hogy előbb tartja szükségesnek a bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzés, mint a jogakadémia szervezését, ennek megszűnésével annak idejében ismét 3 vagyis tulajdonképen negyedik tanári szék javadálmá lenne a bölcsészeti tanfolyamra fordítható. S ha csak három számított is, ime ha 32500 frot teremthetünk, szükség esetén már 11 rendes tanárt állíthatunk be a bölcsészeti tanfolyamra. Még a törvény által kívánt 12-iket is ha számításba vesszük, ennek javadalmazását 212500 futyi töké fedezné, vagyis összesen a bölcsészeti tanfolyamok legalább egy előre ily takarékossággal leendő felállításá, fősokolánk meglévő viszonyai közt 53750 vagy mondjuk 54000 futba kerülne körülbelül.

De ne figyeljünk arra, hogy az új nyelvet tanára most is tart szabad tanfolyamot, ne gondoljunk arra sem, hogy a külföldben is teljesen keresztült vitt szaktanítás mellett alap-talan azon aggodalom, mely attól fél, hogy a sok tanár majd elrontja az intézetet, csak-hogy kezeje minden tanár saját szakát lelkiismeretesen, ne hiúzzák azt sem, hogy aligha nem akadna a töök tanárral közt is, ki decenri munkájában kész lenne tanítani, nem különben jár ev múlva jobb tanítványaink közül csekély díjért ugyanly decenreztet könnyen kaphatnánk; hanem vegyük fel azt, hogy ezek mellé még egy renesz tanár kellene (tehát már összesen vagy 14) — 21250 ft. ez még is összesen csak 75000 ft. Ha már most meglévő számú docentek vagy magántanárköz fizetésére nézve nem számítottuk is arra, hogy a népiokolák pár év alatt aligha meg nem szűnnek a fősokolánkban, s így a mostani köztanítók fizetését lehetne, söt tan tanszabadságunkhoz illőbb is lenne docentek fizetésére fordítani, — hanem egyszerűen felhívjuk az illeték figyelmét arra, hogy a külföldben is elötröli szándekelet seniorság évi jövedelmének egy részét vajjon nem lehetne-e ily célra használni; ha ezeket mondand így vesszük fel, azt hiszem állíthatom, hogy a mennyivel kevesebb 75000 ft. 106000 futnál, annyival könnyebb fősokolánkunk bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzését mint jogakadémiait szervezni.

Bővebben fejtegetni e tárgyat sem időm, sem helyem, midőn már ugy is kellettél hozszabarra nyugottam beszédelem fonalt. De taván nem is nagyon szükséges, ha tudjuk, hogy e feltételek alapján épen a superintendentiális tanügyi bizottmány megállapodásait és javaslatai képezik.

Pedig még itt egy más dologra is fel lehetne hívni a figyelmet. Jelenleg fősokolánk gymnasiumunk egy-egy osztályában 70—100 a tanulók rendes száma. Ez a szám, bár remélhető, hogy a realiskola felállítására következtében fogyni fog; más felől attól lehet tartani, hogy idővel kisebb iskoláink közül legalább egynek aligha elkerülhető megszűnése miatt e fogynakos helyre lesz pótolva. Már pedig a mint fősokolánk tanárkara ez évben is kiemelte a fót. superintendentia elöit.

Vidéki élet.

Nagyvárad, 1873 végén.

— S immár ott állunk, hogy a világ azt mondja rólunk, nagy város vagyunk. Törvényhatóságai székhely, egykor Magyarország legnagyobb megyéjének fővárosa vagyunk; van

titn el a képezdét sem, ha a mit most a jogászok tanít, azt a tanárképzésbe adni. Talán nem adhatná elő a bölcsészeti tanfolyamokban, s nem hallhatná töle azt a theologia ifjú?

Ime tehát már 4 rendes tanár, kik közül 3 most is akadémiai tanfolyamon ad elő bölcsészeti cursusha illó tantárgyat, a 4-ik ez év-cseleti cursusha tanít ugyan, de onnan, ha a tanterv szabályoztatik, okvetlen kiszorul, mert tanítványai a bölcsészeti tanfolyamok illók, 4 rendes tanár előállításá tehát legelőbb egy határozat kimondásába s egy pár sor írásba kerülne.

Kapnánk elég olcsón másik négyet is. A gymnasium 2 felső osztályában ott van még 3 szaktanár, a magyar irodalomé, mathesis és physicé, társaik felett jobb fizetésű is kielmével. Vajon nem kívánhatná meg ezektől a superintendentia, hogy elveve töök a gymnasium alsóbb osztályában, a többnyire nem szakukka vágó tantárgyak tanítását, a helyett ugyancsak szaktantárgyakat adják elő a bölcsészeti tanfolyamokban is terjedelmesen, tudományosan? Epen így lehetne a dolog a természetrajz szaktanárrel is. Es ez az egész kerülné annyiba, hogy helyettük 2 gymnasiumi tanárra kellene beállítani, a mi a mostani fizetés véve a számítás alapján 32500 forint töké beszerzését tenne szükségesé.

Menjünk tovább, ha a superintendentia kimondaná azt, hogy előbb tartja szükségesnek a bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzés, mint a jogakadémia szervezését, ennek megszűnésével annak idejében ismét 3 vagyis tulajdonképen negyedik tanári szék javadálmá lenne a bölcsészeti tanfolyamra fordítható. S ha csak három számított is, ime ha 32500 frot teremthetünk, szükség esetén már 11 rendes tanárt állíthatunk be a bölcsészeti tanfolyamra. Még a törvény által kívánt 12-iket is ha számításba vesszük, ennek javadalmazását 212500 futyi töké fedezné, vagyis összesen a bölcsészeti tanfolyamok legalább egy előre ily takarékossággal leendő felállításá, fősokolánk meglévő viszonyai közt 53750 vagy mondjuk 54000 futba kerülne körülbelül.

De ne figyeljünk arra, hogy az új nyelvet tanára most is tart szabad tanfolyamot, ne gondoljunk arra sem, hogy a külföldben is teljesen keresztült vitt szaktanítás mellett alap-talan azon aggodalom, mely attól fél, hogy a sok tanár majd elrontja az intézetet, csak-hogy kezeje minden tanár saját szakát lelkiismeretesen, ne hiúzzák azt sem, hogy aligha nem akadna a töök tanárral közt is, ki decenri munkájában kész lenne tanítani, nem különben jár ev múlva jobb tanítványaink közül csekély díjért ugyanly decenreztet könnyen kaphatnánk; hanem vegyük fel azt, hogy ezek mellé még egy renesz tanár kellene (tehát már összesen vagy 14) — 21250 ft. ez még is összesen csak 75000 ft. Ha már most meglévő számú docentek vagy magántanárköz fizetésére nézve nem számítottuk is arra, hogy a népiokolák pár év alatt aligha meg nem szűnnek a fősokolánkban, s így a mostani köztanítók fizetését lehetne, söt tan tanszabadságunkhoz illőbb is lenne docentek fizetésére fordítani, — hanem egyszerűen felhívjuk az illeték figyelmét arra, hogy a külföldben is elötröli szándekelet seniorság évi jövedelmének egy részét vajjon nem lehetne-e ily célra használni; ha ezeket mondand így vesszük fel, azt hiszem állíthatom, hogy a mennyivel kevesebb 75000 ft. 106000 futnál, annyival könnyebb fősokolánkunk bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzését mint jogakadémiait szervezni.

Bővebben fejtegetni e tárgyat sem időm, sem helyem, midőn már ugy is kellettél hozszabarra nyugottam beszédelem fonalt. De taván nem is nagyon szükséges, ha tudjuk, hogy e feltételek alapján épen a superintendentiális tanügyi bizottmány megállapodásait és javaslatai képezik.

Pedig még itt egy más dologra is fel lehetne hívni a figyelmet. Jelenleg fősokolánk gymnasiumunk egy-egy osztályában 70—100 a tanulók rendes száma. Ez a szám, bár remélhető, hogy a realiskola felállítására következtében fogyni fog; más felől attól lehet tartani, hogy idővel kisebb iskoláink közül legalább egynek aligha elkerülhető megszűnése miatt e fogynakos helyre lesz pótolva. Már pedig a mint fősokolánk tanárkara ez évben is kiemelte a fót. superintendentia elöit.

— S immár ott állunk, hogy a világ azt mondja rólunk, nagy város vagyunk. Törvényhatóságai székhely, egykor Magyarország legnagyobb megyéjének fővárosa vagyunk; van

titn el a képezdét sem, ha a mit most a jogászok tanít, azt a tanárképzésbe adni. Talán nem adhatná elő a bölcsészeti tanfolyamokban, s nem hallhatná töle azt a theologia ifjú?

Ime tehát már 4 rendes tanár, kik közül 3 most is akadémiai tanfolyamon ad elő bölcsészeti cursusha illó tantárgyat, a 4-ik ez év-cseleti cursusha tanít ugyan, de onnan, ha a tanterv szabályoztatik, okvetlen kiszorul, mert tanítványai a bölcsészeti tanfolyamok illók, 4 rendes tanár előállításá tehát legelőbb egy határozat kimondásába s egy pár sor írásba kerülne.

Kapnánk elég olcsón másik négyet is. A gymnasium 2 felső osztályában ott van még 3 szaktanár, a magyar irodalomé, mathesis és physicé, társaik felett jobb fizetésű is kielmével. Vajon nem kívánhatná meg ezektől a superintendentia, hogy elveve töök a gymnasium alsóbb osztályában, a többnyire nem szakukka vágó tantárgyak tanítását, a helyett ugyancsak szaktantárgyakat adják elő a bölcsészeti tanfolyamokban is terjedelmesen, tudományosan? Epen így lehetne a dolog a természetrajz szaktanárrel is. Es ez az egész kerülné annyiba, hogy helyettük 2 gymnasiumi tanárra kellene beállítani, a mi a mostani fizetés véve a számítás alapján 32500 forint töké beszerzését tenne szükségesé.

Menjünk tovább, ha a superintendentia kimondaná azt, hogy előbb tartja szükségesnek a bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzés, mint a jogakadémia szervezését, ennek megszűnésével annak idejében ismét 3 vagyis tulajdonképen negyedik tanári szék javadálmá lenne a bölcsészeti tanfolyamra fordítható. S ha csak három számított is, ime ha 32500 frot teremthetünk, szükség esetén már 11 rendes tanárt állíthatunk be a bölcsészeti tanfolyamra. Még a törvény által kívánt 12-iket is ha számításba vesszük, ennek javadalmazását 212500 futyi töké fedezné, vagyis összesen a bölcsészeti tanfolyamok legalább egy előre ily takarékossággal leendő felállításá, fősokolánk meglévő viszonyai közt 53750 vagy mondjuk 54000 futba kerülne körülbelül.

De ne figyeljünk arra, hogy az új nyelvet tanára most is tart szabad tanfolyamot, ne gondoljunk arra sem, hogy a külföldben is teljesen keresztült vitt szaktanítás mellett alap-talan azon aggodalom, mely attól fél, hogy a sok tanár majd elrontja az intézetet, csak-hogy kezeje minden tanár saját szakát lelkiismeretesen, ne hiúzzák azt sem, hogy aligha nem akadna a töök tanárral közt is, ki decenri munkájában kész lenne tanítani, nem különben jár ev múlva jobb tanítványaink közül csekély díjért ugyanly decenreztet könnyen kaphatnánk; hanem vegyük fel azt, hogy ezek mellé még egy renesz tanár kellene (tehát már összesen vagy 14) — 21250 ft. ez még is összesen csak 75000 ft. Ha már most meglévő számú docentek vagy magántanárköz fizetésére nézve nem számítottuk is arra, hogy a népiokolák pár év alatt aligha meg nem szűnnek a fősokolánkban, s így a mostani köztanítók fizetését lehetne, söt tan tanszabadságunkhoz illőbb is lenne docentek fizetésére fordítani, — hanem egyszerűen felhívjuk az illeték figyelmét arra, hogy a külföldben is elötröli szándekelet seniorság évi jövedelmének egy részét vajjon nem lehetne-e ily célra használni; ha ezeket mondand így vesszük fel, azt hiszem állíthatom, hogy a mennyivel kevesebb 75000 ft. 106000 futnál, annyival könnyebb fősokolánkunk bölcsészeti tanfolyammal kapcsolatos tanárképzését mint jogakadémiait szervezni.

Weninger ur tervei.

(e) Weninger Vincze levelet közl a „Pesti napló” 293-ik számában, a mely levelet a 294-ik számban rekesztette be.

A levélró kétségbevonhatlan bizonyosgot terjesztett életünk arról, hogy hazánk szomorú helyzetéről tiszta fogalommal bír, valamint arról is, hogy hazánk ügyének javítására ott le-rakott nézetek nagy részén alaposan tárgyalva, bármely pártot kielégítő volna, s azoknak megvalósítása hazánkra nézve — ha teljes kigyógyulást nem eszközölne is — hasznos preservative lenne, s hogy ezt világra bocsátás, szívesen üdvözöljük levélróit.

Azonban bocssáson meg, ha mi öt sem tartjuk csatlakozhatatlannak, a mit maga sem követel, midőn azt mondja, levelei vége felé, „lépjün ki más is erre vonakodó eszméivel”. Ennekfogva bátrak vegyük a hadsereg és a bank ügyben leirt elméletét nem helyeselni, s egyszersmind meg kell rónunk ama kifejezését, midőn a bankügyről szövege azt mondja:

Nem a dicsőség tündéres virányi Hevitnek, — lelkünk nem ezért eped... A szent hazának dult öltárkövében, Hozunk mi itt parányi porzemet, Köztöni vágyván, — hajj, mert egyet vérez — A szenvedőnek kedlén a sebet.

